

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

OPPILASHUOLLON MESSUT

Koulun monialainen työ tutuksi vanhemmille

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Pauliina Heinonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden
sosiologi- ja terveysala

HEINONEN, PAULIINA:

OPPILASHUOLLON MESSUT –
koulun monialainen työ tutuksi
vanhemmille

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 36 sivua, 1 liitesivu

Syyskuu 2013

TIIVISTELMÄ

”Oppilashuollon messut – koulun monialainen työ tutuksi vanhemmille” on kehittämishankkeena työstyö opinnäytetyö. Se jakautuu kolmeen vaiheeseen: toiminnallisen osuuden suunnitteluun ja toteutukseen, tietoperustaan sekä arviointiin. Oppilashuollon messut järjestettiin Padasjoella, Pappilanmäen koululla. Messujen tarkoituksena oli tuoda esille vanhemmille Pappilanmäen koulun oppilashuollon toimintaa, menetelmiä ja henkilöstöä. Messut olivat hyvä askel avoimemman yhteistyön kehittämiseen kodin ja koulun välillä.

Oppilashuollon tärkein tehtävä on turvata oppilaan fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Sen on täytettävä opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaiset kriteerit. Oppilashuollon toimintaa ohjaavat useat lait ja sen keskeisimmät työmuodot ovat monialaisuus sekä kodin ja koulun yhteistyö.

Asiasanat: monialainen työ, kodin ja koulun yhteistyö, oppilashuolto

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social services

HEINONEN, PAULIINA:

PRESENTATION OF THE STUDENT
CARE

The school's multi-disciplinary work
familiar to parents

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young People
36 pages, 1 page of appendices

Autumn 2013

ABSTRACT

“The Presentation of the student care - The school's multi-disciplinary work familiar to parents” is a thesis, which is executed as a development project. It is divided into three phases: the planning and implementation of the functional section, the theoretical knowledge and assessment. The presentation of the student care was organized in Padasjoki, at School of Pappilanmäki. The results of the thesis was to show to parents the action, methods and staff of the student care of Pappilanmäki's school. The thesis results were to increase more open co-operation between the school and the homes.

The most important task in the student care is securing the student's physical, mental and social welfare. It must be a criteria in the curriculum, which is accepted by the organizer of the teaching. The action of the student care is directed by the law and the most important principles are the multi-disciplinary work and the co-operation between the school and the homes.

Key words: multi-disciplinary work, co-operation between the school and the homes, the student care

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	HANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Toimintaympäristö	3
2.2	Oppilashuolto Pappilanmäen koululla	3
2.3	Ajatus oppilashuollon messuista	4
2.3.1	Vanhempien suhtautuminen	4
2.3.2	Aiheen ajankohtaisuus: Oppilas- ja opiskelijalain uudistus sekä useat kehittämishankkeet	6
3	FYYSINEN, PSYKKINEN JA SOSIAALINEN HYVINVOINTI	9
3.1	Fyysinen hyvinvointi ja turvallinen kasvuympäristö	9
3.2	Psyykinen hyvinvointi	11
3.3	Sosiaalinen hyvinvointi	12
3.4	Oppilaiden psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä	13
3.5	Kouluterveydenhuolto	14
4	OPPILASHUOLLON KESKEISET PERIAATTEET	16
4.1	Monialaisuus	16
4.1.1	Monialaisuus asiakastyössä	16
4.1.2	Monialaisuus työntekijän näkökulmasta	17
4.1.3	Monialaista työtä ohjaavat lait	20
4.2	Kodin ja koulun yhteistyö	21
4.3	Kodin ja koulun yhteistyötä ohjaavat lait	22
5	OPPILASHUOLLON MESSUT – HANKKEEN TOTEUTUMINEN	24
5.1	Perustietoa hankkeesta	24
5.2	Budjetti	25
5.3	Tapahtuman kulku	25
5.4	Hankkeen tavoitteet ja tarkoitus sekä niiden toteutuminen	28
5.5	Palaute oppilashuollon henkilöstöltä	29
6	OMA ARVIO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	30
7	LOPUKSI	33
	LÄHTEET	35
	LIITTEET	38

1 JOHDANTO

Jokaisella oppilaalla on oikeus peruskoulun suorittamiseen ja jatko-opiskeluun. Jos oppilas perusopetuksessa tarvitsee tukea koulunkäyntiinsä, hänellä tulee olla mahdollisuus ja oikeus saada tarvitsemansa tukea. (Rantanen 2012, 7.)

Oppilashuollon tavoitteena on turvata jokaiselle oppilaalle perusedellytykset fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin kouluelämässä.

Oppilashuollon tuki on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä ja sen on täytettävä opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaiset kriteerit. Niihin kuuluvat mm. kouluterveydenhuolto, joka on määritelty kansanterveyslaissa sekä kasvatuksen tukeminen, joka on osa lastensuojelun lakia. (Rimpelä, Rigoff, Kuusela & Peltonen 2007, 77.)

Koulun oppilashuollon ensisijaisena tehtävänä on olla vanhempien tukena lasten kasvatuksessa ja luoda edellytykset koko koulun henkilöstön ja yhteistyöverkostojen toimijoille yhteistyön turvaamiseksi. Oppilashuolto kouluissa koostuu asiantuntijoista, jotka työskentelevät monialaisesti oppilaan parhaaksi. Jotta oppilashuolto olisi kouluissa toimivaa, vaatii se aikaa, asiantuntemusta ja tiivistä monialaista työtä. (Honkanen & Suomala 2009, 5.)

Oppilashuolto kouluissa on myös ehkäisevää, varhaisen puuttumisen työtä. Sen tavoitteena on turvata jokaisen oppilaan kouluviihtyvyys ja motivaatio, mitkä taas ovat edellytyksinä oppilaan omalle oppimiselle ja kehitykselle. (Honkanen & Suomala 2009, 9-10.)

Oppilashuollosta on tehty paljon erilaisia tutkimuksia. Esimerkiksi Elina Vismanen on tutkinut Helsingin kaupungin oppilashuoltoa ja sen kehittämistarpeita. Tutkimuksessa nousi vahvasti esiin tarve kodin ja koulun yhteistyön kehittämiseksi sekä moniammatillisen verkostotyön kehittäminen. (Vismanen 2011, 124-127.)

Opinnäytetyöni, ”Oppilashuollon messut – koulun monialainen työ tutuksi vanhemmille” toiminnallisen osuuden tarkoituksena oli tuoda vanhemmille tietoa oppilashuollosta, sen toiminnasta, henkilöstöstä ja menetelmistä. Tämä toteutui aiheeseen liittyvän vanhempainillan muodossa 24.9.2013 Pappilanmäen koululla

Padasjoella. Hankkeen kirjallinen osio käsittelee oppilashuoltoa ja monialaista työtä sekä niiden keskeisiä periaatteita, käsitteitä ja teoriaa. Oppilashuolto- ja monialaista työtä ja niiden toimintaa ohjaavat useat lait, joita myös käsitellään tässä työssä.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa Padasjoen yhtenäiskoululle pysyvä malli oppilashuollon messuista, jonka mukaan vastaavia tilaisuuksia voitaisiin järjestää aina oppilasryhmien uusiuduttua eli noin kolmen vuoden välein.

2 HANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimintaympäristö

Suoritin sosionomiopintojeni toisen ammatillisen harjoittelun Pappilanmäen koululla, Padasjoella. Pappilanmäen koulu on Padasjoen yhtenäiskoulun yläkoulu, jossa opiskelee noin sata peruskoululaista. Padasjoen yhtenäiskoulu toimii kunnan sivistystoimen alaisuudessa. Pappilanmäen koulu sijaitsee keskellä kirkonkylää, hyvien kulkuyhteyksien varrella, kaikkien palveluiden lähellä. Koulun pihapiiristä löytyy uusi, 2013 kesällä valmistunut lähiliikunta-alue monine erilaisine kenttineen.

Pappilanmäen koulu on monien muiden koulujen tapaan kärsinyt sisäilmaongelmista ja tämä on vaikuttanut myös oppilashuoltoryhmän toimintaan. Kouluterveydenhoitaja ja kuraattori eivät ole tämän vuoksi tavoitettavissa koulurakennuksesta, vaan he pitävät vastaanottoaan Padasjoen terveysasemalla, noin puolen kilometrin päässä Pappilanmäen koulusta. Koska koulukuraattori ja kouluterveydenhoitaja eivät ole oppilaiden tavoitettavissa koulurakennuksessa, on se lisännyt osittain oppilaiden kynnystä mennä heidän vastaanotolleen. (Kärki 2013.)

2.2 Oppilashuolto Pappilanmäen koululla

Pappilanmäen koulun oppilashuoltoryhmään kuuluvat rehtori, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja, psykologi, kuraattori sekä opettajaedustajat. Tarpeen mukaan kokoontumisiin voidaan kutsua myös sosiaalityöntekijä, lääkäri tai muita erityisasiantuntijoita. Koulu tekee oppilashuollollista yhteistyötä myös kunnan muiden toimijoiden, kuten nuorisopalveluiden ja lastensuojelun kanssa.

Moniammatillisuutta ja erityisosaamista vaativissa tapauksissa asiat käsitellään oppilashuoltoryhmässä (OHR), joka vastaa myös jatkotoimenpiteiden toteuttamisesta, kuten psykologisiin tai lääketieteellisiin tutkimuksiin ohjaamisesta, sosiaalisista selvityksistä ja muiden tukitoimien järjestämisestä.

Opiskelun tukimuotoja ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Yleisellä tuella tarkoitetaan tukitoimenpiteitä, jotka kuuluvat kaikille oppilaille. Niitä voivat olla esimerkiksi tukiopetus, samanaikaisopetus, opetuksen eriyttäminen, erityisopettajan tutkimukset ja testit, koulunkäyntiavustajan tuki, nivelvaiheiden tuki ja oppilashuollon palvelut. Tehostettu tuki on tarkoitettu oppilaille, jotka tarvitsevat oppimisessaan ja koulunkäynnissä säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja ja joille yleinen tuki ei ole riittävä. Tällöin oppilaille tehdään myös oma oppimissuunnitelma. Erityistä tukea saavat oppilaat, joiden oppiminen, kasvu ja kehitys eivät toteudu tavoitteiden mukaisesti muilla tukitoimilla. Erityinen tuki on kokonaisvaltaisempaa ja suunnitelmallisempaa tukea, jonka täytäntöönpano vaatii Padasjoen Yhtenäiskoulussa kunnan sivistystoimenjohtajan päätöksen, erityisen tuen tarpeessa olevan oppilaan huoltajien kuulemisen sekä pedagogisen selvityksen. Erityistä tukea saavalle oppilaalle laaditaan myös oma henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka toimii työvälineenä oppilaan opetuksen suunnittelussa ja muussa oppilaan asioita koskevassa toiminnassa. (Opetushallitus 2013, Padasjoen yhtenäiskoulu 2013.)

Pappilanmäen koululla jaetaan joka syys koulun alkaessa lukuvuositedote myös vanhemmille. Tiedote sisältää muun muassa koulun yhteystiedot ja yhteistyökumppaneiden yhteystiedot, tietoa oppilashuoltoryhmästä ja tukitoimenpiteistä, koulun järjestyssäännöistä ja kouluterveydenhuollosta. (Padasjoen yhtenäiskoulu 2013.)

2.3 Ajatus oppilashuollon messuista

2.3.1 Vanhempien suhtautuminen

Kymmenviikkoisen sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön työharjoitteluni myötä sain tutustua oppilashuollon toimintaan hyvin läheisesti. Olen jo nykyisen työni, erityisnuorisotyön, kautta ollut oppilashuoltoryhmän jäsenenä useita vuosia, mutta se, että työskentelin harjoitteluni ajan päivittäin kouluympäristössä, teki työstäni syvällisempää ja saatoinkin käsittää erilaisia syy-seuraussuhteita paremmin kuin aiemmin. Tärkein havainnointini tänä aikana oli useiden vanhempien

negatiivinen suhtautuminen sanaan oppilashuolto. Se, että oman lapsen asioita käsitellään oppilashuoltoryhmässä, koetaan vakavana ja tulee käsitys, että kyse on aina jostakin isosta ongelmasta. Se johtuu varmasti osin tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista. Ursula Ylikosken (2013) pro gradu-tutkimuksessa kerrotaan, että vanhemmat voivat kokea koulun yhteydenotot kotiin myös yksityisyyttä rikkovana. Perheessä voi olla monenlaisia haasteita tai ongelmia, jotka vaikuttavat lapsen koulunkäyntiin. Toisaalta puutteellinen tiedonkulku vaikeuttaa ongelmien havaitsemista varhain. (Ylikoski 2013, 8.)

Kirsi Kujala (2007) on tutkinut pro gradu-työssään, mitkä vaikuttavat kodin ja koulun vuorovaikutuksen onnistumiseen. Hän kuvaa kodin ja koulun välistä vuorovaikutusta kahden tason yhteistyöksi. Yksilötasolla yhdessä työskentelevät huoltaja, lapsi ja koulun edustaja, instituutiotasoksi hän nimittää yhteistyötä, jossa tekijöinä on koti ja koulu. Tämä on tärkeä ottaa huomioon kodin ja koulun yhteydenpidossa, sillä näiden kahden tasokuvausten avulla saadaan kokonaisvaltaisempi kuva siitä, mitä kodin ja koulun välinen yhteistyö on ja mitä siinä työssä pitää ottaa huomioon. Vanhempien suhtautuminen kielteisesti muun muassa oppilashuoltoon johtuu kodin ja koulun erilaisista näkemyksistä, puutteellisesta tiedonkulusta, vanhempien tietämättömyydestä saatavilla olevista palveluista sekä tois- tai molemminpuolisesta arvostuksen puutteesta. Joissain tapauksissa myös vanhempien omat negatiiviset koulumuistot saattavat olla syynä kodin ja koulun vuorovaikutuksen epäonnistumiseen. (Kujala 2007; 4, 18-19.)

Se, miten asiat on hoidettu ”ennen vanhaan”, saattavat osaltaan muodostaa vanhempien käsityksiä oppilashuollosta. Vuosien saatossa oppilashuoltotyö on kuitenkin muuttunut ja uudistunut ja sen toimintaa määrittelevät oppilashuoltolaki, lastensuojelulaki, perusopetuslaki, kansanterveyslaki ja opetussuunnitelma. Oppilashuollon tärkein tehtävä on kuitenkin ehkäisevä työ ja ihanteellisinta olisi, jos vanhemmat kokisivat tällaisen työn hyvänä ja heidän lasten kasvatustaan tukevana asiana. (Laitinen & Hallantie 2011, 14-25).

Pappilanmäen koululla ei ole yhtään oppilasta, jonka asioita ei käsiteltäisi oppilashuoltoryhmässä. Tämän koulun oppilashuoltotyössä on paikallisella tasolla erinomaisesti todettu menetelmä varhaiseen puuttumiseen, luokkakohtaiset oppilashuoltoryhmän kokoontumiset. Tähän kutsutaan mukaan sen luokan

ryhmänohjaaja, jonka oppilaat ovat kokouksen aiheena. Ryhmänohjaaja on tähän mennessä koonnut muilta aineenopettajilta kommentteja kunkin oppilaan käyttäytymisestä oppitunneilla, havaintoja ja huolenaiheita ja myös kommentteja kehittymisestä, oppimisesta ja koulumenestyksestä. Ryhmänohjaaja on tässäkin asiassa hyvin vastuullisessa tehtävässä, sillä hänen arvioitavakseen jää, mihin hän luokittelee kunkin oppilaan asteikolla ”ei huolta, pieni huoli, suuri huoli”.

Nimenomaan tässä työskentelytavassa korostuu se, että aina ei ole kyse vakavista asioista tai ongelmista, sillä näissä kokoontumisissa keskustellaan myös hyvistä ja positiivisista asioista. (Kärki 2013.)

2.3.2 Aiheen ajankohtaisuus: Oppilas- ja opiskelijalain uudistus sekä useat kehittämishankkeet

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia uudistetaan. Kataisen hallituksen esityksessä (2012) ehdotetaan uutta oppilas- ja opiskelijahuoltolakia. Tämän hetkinen laki on hallituksen mielestä liian hajallaan ja tämän uudistuksen tarkoituksena olisi koota nämä yhteen ja sen avulla helpottaa jatkossa oppilashuollon työtä. Lisäksi hallitus ehdottaa, että toisen asteen opiskelijat saisivat samanlaiset opiskelijahuollon palvelut kuin perusopetuksen piiriin kuuluvat oppilaatkin. Ehdotuksen mukaan jokaisella koulutuksen järjestäjällä olisi kaikkien opiskelijoiden käytettävissä olevat psykologi- ja kuraattoripalvelut, terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut. Nämä palvelut tulisi hallituksen mukaan olla saatavissa laissa säädettyssä määrääjässä, kaikille viikon kuluessa ja akuuteissa tapauksissa välittömästi. (Opetusministeriö 2013.)

Esitys sisältää myös ehdotuksen, jonka mukaan opetuksen järjestäjä olisi velvollinen laatimaan oppilas- tai opiskelijahuollon hyvinvointisuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveystieteiden kanssa.

Hyvinvointisuunnitelmaan tulisi määritellä toiminnan tavoitteet, periaatteet ja arvio oppilas- tai opiskelijahuollon kokonaistarpeesta. Lisäksi suunnitelmaan tulisi kirjata käytettävissä olevat palvelut sekä varhaiseen puuttumiseen ja oppilaiden tai opiskelijoiden hyvinvointiin tähtäävät toimenpiteet. Tämä hyvinvointisuunnitelma sisällytettäisiin lastensuojelulain (417/2007) mukaiseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, jonka kunkin kunnan valtuusto

hyväksyisi ja ottaisi huomioon kunnan talousarviossa, jotta siihen saataisiin myös taloudelliset puitteet. (Opetusministeriö 2013.)

Esityksessä mainitaan myös oppilas- tai opiskelijahuollon ohjausryhmä, joka jatkossa vastaisi oppilas- tai opiskelijahuollon suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Tämän lisäksi olisi erikseen oppilaitoskohtainen huoltoryhmä ja mahdollisesti myös muita asiantuntijaryhmiä, jotka keskittyvät järjestämään oppilashuollon palveluita ja toimimaan ruohonjuuritasolla, esimerkiksi selvittämään yksittäisten oppilaiden tuen tarvetta. Näiden uudistettujen lakien ja säädösten on tarkoitus tulla voimaan elokuussa 2014. (Opetusministeriö 2013.)

Tämän lakiuudistuksen lisäksi hallitus on miettinyt keinoja koulujen työrauhan ja hyvinvoinnin edistämiseen esittämällä muutoksia perusopetuslakiin. Muutokset koskisivat muun muassa rehtoreiden ja opettajien toimivaltuuksia puuttua häiriökäyttäytymisiin. Esityksessä korostetaan erityisesti oppilaiden vastuuta. (Opetusministeriö 2013.)

Ylipäätään koko oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvät lakiuudistukset painottuvat pääasiallisesti ennaltaehkäisyyn. Tämän uudistuksen avulla oppilas- ja opiskelijahuoltotyö saa selkeämmät ohjeet toimintaansa ja oppilaitokset pystyvät jäsentämään työtään paremmin ottamalla huomioon muun muassa paikalliset tarpeet. Tärkeintä tässä uudistuksessa on, että lapset ja nuoret tulevat jatkossa saamaan tarvitsemansa avun entistä nopeammin. (Opetusministeriö 2013.)

Kuntaliitto on ottanut kantaa oppilas- ja opiskelijalain uudistukseen. Se on suhtautunut asian valmisteluun kriittisesti, sillä heidän lausunnossaan todetaan, että Kuntaliitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos olisivat pitäneet ottaa mukaan uudistuksen suunnitteluun. He edellyttävätkin jatkovalmistelua uudistukselle. Heidän mielestään uudistuksen valmistelussa on syytä painottaa vanhempien osallisuutta koulun toiminnassa, sillä se on jäänyt hallituksen esityksessä vähäiseksi. (Kuntaliitto 2013.)

Monissa kunnissa on ollut paikallisia hankkeita oppilashuollon kehittämiseksi. Esimerkiksi Pirkanmaan alueella toimi vuonna 2004 Koulumiete-projekti, jonka tarkoituksena oli edistää koululaisten mielenterveyttä ja hyvinvointia. Hankkeen

tavoitteena oli kehittää koulun hyvinvointiprofiili, jota jatkossa käytetään työvälineenä muun muassa arvioinnissa. (Konu & Gråsten-Salonen 2004, 11.)

Lahdessa Duuri-projekti toteutettiin yksittäisen koulun ja nuorisopalveluiden yhteistyönä, jonka tavoitteena oli saada syrjäytymisvaarassa olevat nuoret sitoutumaan säännölliseen koulutyöhön, auttaa nuoria selviytymään eri nivelvaiheissa sekä antaa tukea elämänhallintaan. Duuri-projektin menetelmät olivat hyvin käytännönläheisiä (muun muassa aamuhäätysten tukeminen) ja ne osoittautuivat hyvin tuloksellisiksi. (Lahden nuorisopalvelut 2008.)

Lisäksi valtakunnallisella tasollakin tunnettu KiVa Koulu-ohjelma on monessa kunnassa käytössä. Se on käynnistetty opetusministeriön rahoituksella ja sen tarkoituksena on vähentää ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista. KiVa Koulu-ohjelmassa on määritelty laatusuosituksia, joiden ohjaamana koulut toteuttavat kiusaamisen vastaista työtä. Myös tällaiset ohjelmat tukevat koulun oppilashuollon kehittämistyötä. (KiVa Koulu 2011.)

”Oppilashuollon messut – koulun monialainen työ tutuksi vanhemmille” on kehittämishankkeena toteutettu opinnäytetyö, jonka tarkoituksena oli ottaa ensimmäinen askel kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen kehittämiseen ja jopa vanhempien ennakkoluulojen ja asenteiden muuttamiseen. Aihe on valtakunnallisesti ajankohtainen, sillä oppilashuollon kehittäminen on esillä sekä lakiuudistusten vuoksi että paikallisten kehittämishankkeiden kautta.

3 FYYSINEN, PSYYKKINEN JA SOSIAALINEN HYVINVOINTI

3.1 Fyysinen hyvinvointi ja turvallinen kasvuympäristö

Oppilaan fyysisestä hyvinvoinnista huolehtiminen on laaja ja moniulotteinen käsite, joka sisältää oppimisympäristöön liittyvät turvallisuus- ja terveysasiat ja kouluterveydenhuollon (Honkanen, Suomala 2009, 40). Näiden tehtävänä on turvata lapsen tai nuoren kasvuun ja kehitykseen liittyvät asiat ja edistää kouluyhteisön hyvinvointia omalta osaltaan. (Laitinen & Hallantie 2011, 18.)

“Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksiensa vuoksi” – YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 2 artikla

“Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä” –YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, 19 artikla

Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimukseen on kirjattu myös lasten oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Lisäksi siinä määritellään, että peruskoulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä ja sen on kunnioitettava lapsen, hänen vanhempiensa ja myös muiden kulttuureja ja toimittava suvaitsevaisesti. 1989 vuonna solmittu YK:n lapsen oikeuksien sopimus sisältää paljon tekstiä, jotka ovat kytkettävissä osaksi kouluhyvinvointia. Suomi on allekirjoittanut tämän sopimuksen vuonna 1991 ja on näin ollen velvollinen pitämään huolen, että sopimus oman maamme osalta toteutuu. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Nämä edellä mainitut otteet YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta ovat sovellettavissa myös oppilaiden hyvinvointiin kouluympäristössä. Ne antavat raamin muun muassa hyvälle koululle. Niiden toteutuminen riippuu siitä, onko koulu kykeneväinen järjestämään lapselle tasa-arvoisen ja oikeudenmukaisen ympäristön, jossa lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Mikäli nämä oikeudet toteutuvat, oppilaat voivat ilman pelkoa olla kouluympäristössä sellaisia kuin oikeasti ovat, ilman että tarvitsee peitellä tai salata mitään. Näiden oikeuksien toteutuessa lasten omaehtoinen osallisuus toteutuu ja koulussa on hyvä olla. Vaikka koulu nähdäänkin Suomessa vakaana ja turvallisena instituutiona, ei

täälläkään ole voitu välttyä väkivaltaisilta tapahtumilta. Syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisy on oppilaiden hyvinvoinnin yksi keskeisimmistä haasteista, jotka toteutuessaan edesauttaisivat luomaan hyvinvoivan ja terveen kouluympäristön. (Harinen & Halme 2012: 73, 22-23.)

Lasten oikeudet terveydenhuoltoon, koulutukseen ja turvalliseen elämään on siis kirjattu YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, joka sitoo valtioita pitämään kiinni sopimuksessa määritellyistä asioista. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, lapset saavat kasvaa ja käydä koulua terveinä eikä heidän tarvitse pelätä. Lapsen oikeuksien sopimus korostaa aikuisten merkitystä lapsen terveelliseen ja turvalliseen kasvuun ja kehitykseen; lapsella on oikeuksia, aikuisilla velvollisuuksia. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 2013.)

Perusopetuslaissa (628/1998: muutokset 477/2003, 642/2010, 1352/2010) sanotaan myös, että oppilaalla on oikeus turvalliseen koulunkäyntiin ja opiskeluympäristöön. Tällä tarkoitetaan käytännössä sitä, että opetuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia opetussuunnitelman yhteydessä noudatettava ja valvottava suunnitelma, joka suojaa oppilaita väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia järjestyssäännöt tai vastaavat määräykset, joiden tarkoituksena on pitää yllä oppilaitoksen sisäinen järjestys, turvallisuus ja viihtyvyys. (Laitinen & Hallantie 2011, 15-16.)

Kouluympäristön turvallisuuteen vaikuttavat muun muassa turvalliset koulutilat, toimivat ja opiskelun edellyttämät välineet sekä koulumatkat. Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula kertoo huhtikuussa 2013 laatimassaan tiedotteessa, että aikoo vaatia perusopetuslakiin muutoksia kiusaamisen torjumiseksi. Hän haluaisi lakiin selvän täsmennyksen opetuksen järjestäjän vastuista ja vastuuhenkilöistä ja konkreettisia menetelmiä puuttumiseen. (Lapsiasiavaltuutettu 2013).

3.2 Psyykkinen hyvinvointi

Psyykkinen hyvinvoinnin elementit koostuvat turvallisuuden tunteesta, kunnioituksesta, luottamuksellisista suhteista, kontrollista ja läheisyydestä. Myös koulussa on otettava huomioon nämä oppilaiden tarpeet ja toimia yksilölähtöisesti edistämällä heidän psyykkistä hyvinvointiaan. Ihmisten tapa suhtautua asioihin, avun ja tuen tarve näyttäytyy oppilaiden keskuudessa hyvin eri tavoin, joten on erityisen tärkeää, että tuki on yksilöllistä. Psyykkiseen hyvinvointiin kuuluu osaksi myös opettajan osaaminen oppilaan omien voimavarojen hyödyntämisessä ja vahvuuksien käytössä yhdessä vanhempien tai huoltajien kanssa. (Honkanen & Suomala 2011, 11-13.)

Anna-Maija Erkko (2010) on tutkinut oppilaiden hyvinvointia siitä näkökulmasta, millaisena opettajat näkevät koulun roolin oppilaiden hyvinvoinnin edistämässä. Hän käyttää psyykkisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden yhteydessä käsitteitä subjektiivinen hyvinvointi, tyytyväisyys elämään, onnellisuus ja elämänlaatu. Erkon tutkimuksessa tulee vahvasti esiin, miten moniulotteinen käsite psyykkinen hyvinvointi on ja miten monet asiat siihen voivat vaikuttaa. Vuoden 2008 kouluterveyskyselyssä tuli esiin, että väsymys, stressi ja uupumus ovat yleisiä nuorilla. Nämä heikentävät hyvinvointia kokonaisvaltaisesti ja vaikuttavat negatiivisesti suoriutumiskykyyn. Kyselyssä tuli ilmi, että 13 prosentilla nuorista on ollut lukuvuoden aikana masennus, joka on luokiteltu vaikeaksi tai keskivaikeaksi. Nämä nuoret kokevat koulunkäynnin raskaana ja uuvuttavana. Erkon tutkimuksen mukaan nuoret kaipaavat sekä koulupäiväänsä että koulun ulkopuoliseen aikaan aikuista kuuntelijaa. He eivät välttämättä ole tietoisia koulun tarjoamista psykososiaalisista palveluista tai eivät rohkene pyytää apua. Osa nuorista oli sitä mieltä, että koulussa ei ole sellaista aikuista, jonka kanssa voisi keskustella omista huolista. (Erkko 2010; 18, 22-30.)

Psyykkinen hyvinvointi on voimavara, joka auttaa selviytymään arjessa, työskentelemään, tulemaan toimeen toisten ihmisten kanssa ja voimaan kokonaisvaltaisesti hyvin. Kun ihminen voi hyvin, hän hyväksyy itsensä, arvostaa toisia, osaa hallita ja näyttää tunteitaan ja pystyy käsittelemään ristiriitatilanteita ja vastoinkäymisiä. Lapsella psyykkinen hyvinvointi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että

hän käy koulussa, harrastaa, tulee toimeen toisten kanssa, puhuu mieltä painavista asioista ja nauttii elämästä. (Hannukkala & Salonen 2008, 7-9.)

Nuorten psyykinen kehitys on monen asian yhteensovittamista. Hän alkaa pikkuhiljaa irtautua omista vanhemmista ja muodostaa heistä erilaisen käsityksen. Samaan aikaan hän alkaa sisäistää omia moraalikäsityksiä, ihanteita ja päämääriä, joihin hän on saanut eväät lapsuudestaan. Nuoruus on aikaa, jolloin moni asia muuttuu, kasvaa ja saa uudenlaisen näkökulman. Kun kaikki tämä tapahtuu yhtä aikaa ja jatkuu aikuistumiseen saakka, on nuorella oltava saatavilla tukea sekä koulussa että kotona. Nuori tarvitsee rakkautta ja ystävyyttä sekä tahoja, jotka avaavat nuorelle henkisen kehityksen näköaloja ja antavat uskoa tulevaisuuteen. (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010.)

3.3 Sosiaalinen hyvinvointi

Oppilaan sosiaalinen hyvinvointi koulussa näkyy lähinnä ihmissuhteissa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tässäkin osa-alueessa yksilön merkitys korostuu, sillä toiset haluavat enemmän sosiaalista kanssakäymistä kuin toiset. Kuitenkin jokainen lapsi tarvitsee ympärilleen sosiaalisen verkoston, myös koulumaailmassa. Sosiaaliseen hyvinvointiin liittyy vahvasti myös tasa-arvoisuus. Mikäli koulussa suhtaudutaan oppilaisiin tasavertaisesti, on koulun sisäiset ihmissuhteetkin helpompia pitää yllä. (Honkanen & Suomala 2009, 12-15.)

Oppilaiden osallisuus koulupäivän aikana on osa sosiaalista hyvinvointia. Sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys oppilaan itsetunnolle ja itsensä arvostamiselle. (Harinen & Halme 2012, 30-35.)

Sosiaalinen yhteisö vaikuttaa oppilaan yksilölliseen kehitykseen ja etenemiseen. Kouluissa tehdään useasti ristiriitaisia ratkaisuja oppilaan sosiaalisen hyvinvoinnin kustannuksella. Mikäli koulussa havaitaan esimerkiksi oppimiseen liittyviä ongelmia, useasti nuoren sosiaalinen verkosto hajotetaan ympäriltä siirtämällä oppilas toiseen ympäristöön. Näissä tapauksissa sosiaalisen verkon säilyminen olisi äärimmäisen tärkeää. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 13.)

Noora Ellonen (2008) kuvaa väitöskirjassaan kasvuyhteisön vaikutusta nuorten hyvinvointiin. Hän tarkoittaa kasvuyhteisöllä pienistä yhteisöistä muodostuvaa kokonaisuutta. Näitä pieniä yhteisöjä ovat koti, koulu, kaverit ja asuinalue. Nuorelle on tärkeää kuulua johonkin, olla osa jotakin. Näillä eri yhteisöillä on jokaisella oma roolinsa nuoren sosiaalisessa vahvistamisessa. Koti ja perhe ovat nuorelle tärkeintä, vaikka usein nuoren kiinnostuksen kohteet ovatkin kodin ja perheen ulkopuolella. Koulun rooli nuoren sosiaalisen hyvinvoinnin edistämässä on luoda turvallinen kasvuyhteisö, jossa pääsee luomaan sosiaalisia suhteita ja opettelemaan vuorovaikutuksellisia taitoja. (Ellonen 2008, 47-48.)

3.4 Oppilaiden psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä

Suurin osa suomalaislapsista voi hyvin ja onneksi valtaosa oppilaistakin suoriutuu koulunkäynnistä kunnialla. Silti samanaikaisesti noin joka kolmannelle lapselle kasaantuu eriasteisia ongelmia, jotka vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa. Lasten yleisimpiä huolenaiheita, jotka vaikuttavat muun toiminnan lisäksi myös koulutyöhön, ovat ihmissuhteet, perheongelmat ja kouluun liittyvät paineet sekä perheen taloudelliset ongelmat. Useimmilla lapsilla nämä näkyvät käytöshäiriöinä, mikä vaikuttaa suuresti myös koulupäivän kulkuun. Kouluterveydenhuolto ja kuraattoripalvelut ovatkin isossa roolissa lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin edistämässä. Kun ongelmat tai huolet havaitaan varhain, on ne helpommin myös hoidettavissa. Tärkeä tekijä lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvissä asioissa on yhteistyö perheen kanssa. Riittävä uni, oikeanlainen ravinto ja arjen säännöllinen rytmi ja rutiinit ovat kaiken perusta ja näistä on hyvä keskustella myös perheen kanssa. Mikäli nämä tai näistä joku ei ole kunnossa, se voi vaikuttaa hyvin vahvasti sekä fyysiseen, psyykkiseen että sosiaaliseen hyvinvointiin. Avainasemassa ovat kaikki päivittäin lapsen ympärillä olevat ihmiset niin kotona kuin koulussakin. (Hannukkala & Salonen 2008, 10-18.)

Oppilashuollon tehtävänä on huolehtia oppilaan perusedellytyksistä; fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Näitä varten oppilashuolto kouluissa on olemassa ja niiden mukaan oppilashuoltoon kuuluva monialainen asiantuntijaryhmä on koottu. Nämä kolme ovat kytköksissä toisiinsa; jos yksikin

osa-alue ei ole kunnossa, se voi vaikuttaa negatiivisesti kahteen muuhunkin. Siksi onkin ensiarvoisen tärkeää, että oppilashuolto tarkastelee oppilaan hyvinvointia kokonaisuutena, yksilökohtaisesti. (Rimpelä ym. 2007, 13.)

3.5 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on tärkeä osa oppilashuoltoa. Sillä on vahva rooli oppilaiden hyvinvoinnin edistämisessä. Kouluterveydenhuollosta ja sen toteutumisesta vastaa kunta opetuksen pääasiallisena järjestäjänä.

Kouluterveydenhuollon henkilöstöön kuuluvat kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri. He vastaavat käytännössä sekä koko yhteisön että yksilön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä terveyteen liittyvissä asioissa. Heidän velvollisuutenaan on suorittaa vuosittaiset tarkastukset ja osallistua koulun monialaiseen yhteistyöhön. (Laitinen & Hallantie 2011, 34.)

Kouluterveydenhuolto kuuluu kaikille perusopetuksen oppilaille. Jokaisessa kunnassa tulee olla toimintaohjelma, jonka mukaan kouluterveydenhuolto toimii. Kouluterveydenhuolto on ensisijaisen tärkeässä asemassa muun muassa varhaisen puuttumisen työssä. Kouluterveydenhuollon tarkoituksena on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa havaita oppilaiden erityisen tuen tai tutkimusten tarve. Kouluterveydenhuollon henkilöstön tehtävänä on myös tukea pitkäaikaissairaiden lasten omahoitoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Kouluterveydenhuolto määritellään kansanterveyslaissakin (25.5.2007/626, 14§) kunnan velvollisuudeksi. Se sisältää perusopetuksen piiriin kuuluvien oppilaiden kokonaisvaltaisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen. Kansanterveyslaissa kouluterveydenhuolto kytketään vahvasti osaksi koulujen oppilashuoltoa.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) on osittain korvannut kansanterveyslain. Terveydenhuoltolaki säätelee tarkemmin kunnan vastuuta kouluterveydenhuollon toteuttamiseksi. Tämän mukaan kouluterveydenhuolto on osa perusopetuslain mukaisia oppilashuollon palveluja ja se velvoittaa kouluterveydenhuollon henkilöstöä toimimaan yhteistyössä koulun henkilöstön sekä oppilaiden vanhempien kanssa. Perusterveydenhuollosta vastaava viranomainen on velvoitettu osallistumaan paikallisen opetussuunnitelman laatimiseen niiltä osin,

jotka koskevat oppilashuoltoa. (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusraportti 1326/2010, Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.)

4 OPPILASHUOLLON KESKEISET PERIAATTEET

4.1 Monialaisuus

Moniammatillisuutta kutsutaan nykyään yhä useammin monialaisuudeksi tai ne ovat ainakin rinnakkaisina termeinä. Monialaisuus terminä kuvaa paremmin tämän päivän työtä, joka ei rajoitu pelkästään yksien seinien sisäpuolelle, vaan on kehittynyt jatkuvasti poikkihallinnollisempaan ja laajempaan suuntaan. Usein asiat ovat monitasoisia, joten asioiden ymmärtämiseenkin tarvitaan laajempaa näkemystä. Monialaisuus on rikkaus tämän päivän sosiaalityössä. Sen tarkoituksena on sovittaa yhteen ammattilaisten näkemyksiä asiakkaan tilanteen edistämiseksi. Lisäksi monialainen työ lisää keskustelua töiden parissa. Esimerkiksi työtovereilla voi olla hyviä, toisenlaisia näkökulmia asioista, jotka saattavat olla hyvinkin toimivia omassa työssä. Monialaisuus lisää työtoverien kunnioittamista ja ammattitaidon arvostamista. Monialaisen työn yksi tärkeimmistä tehtävistä on avoin dialogisuus, joka edesauttaa uusien toimintatapojen löytymistä ja mahdollisesti uusien polkujen löytämistä. Se vaatii itseltä oman osaamisen ja tiedon jakamista toisten käyttöön sekä yhdessä tekemistä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013.)

4.1.1 Monialaisuus asiakastyössä

Sosiaalialan työssä keskeisintä on asiakaslähtöisyys. Monet eri ammattilaiset saattavat tehdä työtä omalla tahollaan saman asiakkaan kanssa. Heillä on tietoa, jota muilla ei ole ja he kohtaavat asiakkaan omaan työhön liittyvien asioiden puitteissa. Näitä näkemyksiä ja kokemuksia yhdistelemällä saadaan asiakkaan tilanteesta kokonaisvaltainen kuva ja yhteisten tavoitteiden luominen on helpompaa. Monialaisella työllä löydetään helpommin asiakkaan tarpeita vastaavat tukitoimet. Asiakastyössä vuorovaikutteinen yhteistyö, rajojen ylitykset sekä olemassa olevien verkostojen hyödyntäminen ovat avainasemassa. Nämä asiakasta varten rakennetut verkostot voivat olla jatkuvia, tilapäisiä tai tarpeen mukaan käynnistettäviä. Tärkeää kuitenkin on, että ammattilaisella on tieto, millaisia verkostoja asiakkaan hyväksi voi luoda, miten palvelurakenne toimii ja milloin on syytä hyödyntää oman ammattitaidon lisäksi toisten ammattilaisten

näkemyksiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Asiakkaan näkökulmasta monialainen työ on kokonaisuuden hahmottamista. Jos nuori tarvitsee apua, sitä tarvitsee myös nuoren perhe. Jos monialainen yhteistyö esimerkiksi oppilashuollossa on toimivaa, on avunsaanti kokonaisvaltaisempaa ja tukee koko perhettä. Yhteistyö asiakastyössä edellyttää, että toimijat tuntevat ja tiedostavat toistensa ammattitaidon ja osaavat hyödyntää niitä yhteiseksi hyväksi. Kun jokaisen toimijan toimintatavat ovat selkeät eikä päällekkäisyyksiä synny, asiakas kokee tukijärjestelmän hyväksi. (Luoto 2011, 11-12.)

On tärkeää, että monialaiset toimijat arvostavat nuorta ja hänen perhettään ja pitävät vanhempia oman lapsensa asiantuntijoina. Katri Piippo-Näätänen (2012) on tutkinut vanhempien kokemuksia moniammatillisesta työstä erityisen tuen tilanteissa. Vanhemmat kokevat hyvänä asiana, että varsinkin erityisen tuen piirissä olevalle lapselle on tarjolla monipuolista tukea. Heidän mielestään tapaamisten säännöllisyys ja toiminnan tavoitteellisuus on selkeyttänyt tilannetta ja luonut tuelle perusteellisen pohjan. He arvostavat sitä, että heitä kuunnellaan ja heillä on tukenaan ja käytettävissä monipuolista ammattitaitoa. (Piippo-Näätänen 2012, 36-37.)

4.1.2 Monialaisuus työntekijän näkökulmasta

Monialainen työ on haastavaa ja vaatii työntekijältä tahtoa monialaiseen työskentelyyn. Koska monialaisen työn peruseriaate on yhteisen kokonaisnäkemyksen rakentaminen, on omalla ammattitaidolla ja osaamisella valtaa merkitys. Työntekijän pitää olla erittäin tietoinen omasta työtehtävästään, toimialueestaan ja ottaa siitä osasta kokonaisvaltainen vastuu. Monialaisessa työssä toimitaan aina ammattilaisena, joten työntekijän on pystyttävä jättämään henkilökohtaiset tunteukset, ajatukset ja suhteet sivuun ja keskittyttävä pohtimaan asioita oman ammattialan näkökulmasta ja oman ammatillisuuden herättämien ajatusten pohjalta. (Honkanen & Suomala 2009, 73-74.)

Dialogisuus sekä asiakkaan että ammattilaisten välillä on tärkeää. Dialogisuudella tarkoitetaan yhteisen ymmärryksen rakentumista ja kykyä edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua kohti yhteisymmärrystä. Sen hyvin tärkeänä elementtinä

on vastavuoroisuus, joka tarkoittaa jokaisen osapuolen mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa yhteiseen asiaan. Dialogisuudella sekä asiakkaan että ammattilaisten kanssa pyritään löytämään yhteinen tie, jota pitkin edetään. (Mönkkönen 2007, 86-87.)

On tärkeää ymmärtää ja hahmottaa kokonaisuuksia. Vaikka monialaisessa työssä asiakkaan asia lähtee pirstaleista, on sen tavoitteena löytää kokonaisuutta palveleva tavoite. Monialaisen yhteistyön tärkeitä elementtejä on työnjako ja sovituista tehtävistä kiinnipitäminen. Jos yksikin ”lenkki” pettää, se vaikuttaa heti kokonaistilanteeseen. Monialainen työ vaatii siis sitoutumista ja vastuunottoa. Toimiva monialainen työ syntyy eri ammattilaisten sujuvasta vuorovaikutuksesta, toimintaympäristöstä, toimintaa ohjaavista arvoista ja tavoitteista ja niiden huomioon ottamisesta yhteistyökuviossa sekä hyvästä verkostollisesta koordinoinnista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Monialaiseen työhön voi liittyä myös ongelmallisia tilanteita. Eri hallintoalat ja ammattikunnat eroavat toisistaan ja näkemykset käsiteltävästä asiasta eivät välttämättä kohtaa. Tietosuojakysymykset nousevat usein esiin ja se saattaa joskus vaikeuttaa yhteistyötä. Monialaisessa työssä on myös tiedettävä oma toimivaltansa ja siinä on pysyttävä. Yhteistyö verkostojen kanssa on aikaa vievää ja vaatii monia kokoontumisia. Välillä voi tulla esiin turhautumisen tunteita ja epäilyksiä työn hyödyllisyydestä. Jos monialainen työ on organisoitua ja suunnitelmallista ja sen tarkoitus on määritelty selkeästi, voidaan välttyä ongelmakohtilta. Tämä vaatii hyvää johtamiskykyä, avointa vuorovaikutusta ja arvostavaa ilmapiiriä. (Laitinen & Hallantie 2011, 41.)

Laura Wallenius (2004) on tutkimuksessaan käsitellyt monialaista yhteistyötä ja koulun psykososiaalisia palveluja sekä niiden haasteellisuutta. Hän nimeää tutkimuksessaan moniammatilliseen työhön rajoittavat tekijät käsitteellisiin ja käytännöllisiin. Käsitteellisillä tekijöillä tarkoitetaan eri ammattilaisten toisistaan poikkeavia teoreettisia käsityksiä ihmisen kasvusta ja kehityksestä, professionalismia ja statusta. Hän kuvaa, että erikoistuminen omaan professionaaliseen alaansa saattaa jopa sulkea mahdollisuuden nähdä ihminen kokonaisvaltaisesti. Statuksen vaikutus yhteistyön onnistumiseen on myös merkittävää. Tähän vaikuttaa olennaisesti se, miten toiset verkostossa toimijat

käsittävät toistensa työn ja aseman. Tutkimuksen mukaan tämä statuksen vaikutus näkyy myös suoraan asiakastyössä. Asiakkaat voivat muodostaa tietyn ennakkokäsityksen työntekijästä jo pelkästään sen perusteella, mikä heidän ammattinimikkeensä on ja millainen asema hänellä on organisaatiossa. (Wallenius 2004, 10-11.)

Milla Åfelt (2011) on kasvatustieteen pro gradu-tutkielmassaan tutkinut koulun moniammatillista työtä siitä näkökulmasta, miten se tukee opettajan työtä. Hän korostaa, että moniammatillisessa työskentelyssä jokaisen toimijan on oltava tietoinen sekä omasta että toisten roolista. Moniammatillisen työn onnistumisen perusedellytys onkin, että toiminnalla on yhteiset tavoitteet ja toimintasuunnitelma, jotka kirjataan. Myös hän kuvaa statuksen merkityksestä moniammatillisessa työssä. Ne, joilla on korkeampi koulutus ja status, käyttävät enemmän valtaa ja ne, jotka työskentelevät matalammalla statuksella, usein alistuvat heidän tekemiinsä päätöksiin, vaikka olisivatkin asiasta eri mieltä. Moniammatillisessa työssä onkin ensiarvoisen tärkeää ymmärtää, että eri ammattilaisten välinen sopuisa yhteistyö on onnistunutta, jos toimijat arvostavat toistensa ammatillisuutta ja osaamista. Moniammatillinen työ on aina yhteistä oppimista, jossa jokaisella on jotakin annettavaa. (Åfelt 2011, 12-13.)

Monialaisessa työssä korostuvat myös työntekijöiden roolit. Esimerkiksi oppilashuollossa, jossa suurin osa monialaisesta ryhmästä on koulun henkilökuntaa, voivat roolit ja tehtävien jako aiheuttaa haasteellisia tilanteita. Esimerkiksi koulukuraattorilla, joka työskentelee käyttäytymistieteiden ja sosiaalitieteiden välimaastossa, voi tulla eteen tilanteita, jotka tekevät monialaisen työn raskaaksi. Opettajien ja muun opetushenkilöstön näkemykset saattavat olla hyvinkin erilaiset koulukuraattorin näkemyksiin verrattuna ja se voi luoda tarvetta syvemmällekkin tarkastelulle. Toisaalta ehkä juuri siinä on se monialaisen työn rikkaus, että eri näkemyksiä vertaamalla, yhdistelemällä ja jopa kyseenalaistamalla, pohdittavasta asiasta saadaan kuitenkin tehtyä kokonaisvaltainen näkemys. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 28-30.)

4.1.3 Monialaista työtä ohjaavat lait

Vuodesta 2011 nuorisolakiin tuli muutoksia, jotka koskevat monialaista yhteistyötä. Lain mukaan joka kunnassa on oltava lasten ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys-, ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Laissa monialaisella työllä tarkoitetaan eri toimialojen viranomaisten yhteistyötä. (Opetushallitus 2012.)

Lasten ja nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on koota tietoja lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloista ja arvioida niiden pohjalta lapsen tai nuoren tilannetta suunnitelmien tueksi tai kunnallisen päätöksenteon avuksi. Lisäksi tämän ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on sovittaa yhteen lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja ja arvioida niiden riittävyyttä, laatua ja saavutettavuutta. Lasten ja nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tavoitteena on löytää yhteisiä menettelytapoja lapsi- ja nuorisotyöhön ja toimia yhteistyössä eri nivelvaiheissa. (Nuorisolaki 693/2010.)

Lastensuojelulain (417/2007) pykälät 11 ja 12 velvoittaa suunnitelman tekoa yhdessä oppilashuollon kanssa lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä. Kuntien on laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä. Se tulee hyväksyttävä jokaisessa kunnassa kunnanvaltuustossa ja sitä tarkistetaan määräajoin. Suunnitelmassa tulee olla tietoa muun muassa lasten ja nuorten kasvuoloista, lasten ja nuorten palveluista ja niiden rakenteesta, lastensuojelun tarpeesta, lastensuojelutyöhön varattavista resursseista, eri viranomaisten ja muiden lasten ja nuorten palveluja tuottavien tahojen yhteistyöstä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lisäksi lastensuojelulain 14 pykälässä veloitetaan toimimaan moniammatillisessa lastensuojelun asiantuntijaryhmässä. Tämä laki myös ohjaa omalta osaltaan monialaista työtä. (Kekkonen 2012, 6.)

4.2 Kodin ja koulun yhteistyö

Sanaa kasvatuskumppanuus käytetään usein kuvaamaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piiriin kuuluvien lasten vanhempien ja työntekijöiden kesken.

Kuitenkin kasvatuskumppanuus tulee jatkumaan näiden jälkeen perusopetuksen puolella. Vaikka lapsi kasvaa, samanlaiset kasvatuskumppanuuden elementit tulee säilyä kouluympäristössään. Kasvatuskumppanuus on molemminpuolista kunnioittamista, luottamusta, avointa vuorovaikutusta sekä tiedonsiirtoa.

Kasvatuskumppanuus voidaan määritellä ammattilaisten ja vanhempien yhteiseksi työksi lapsen tarpeiden ja edun mukaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on sovellettavissa myös tähän kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön, kasvatuskumppanuuteen. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen ja lasten ympärillä olevien verkoston tehtävänä on toteuttaa nämä, yhdessä. Kasvatuskumppanuuden yksi tärkein tehtävä on tunnistaa lapsen kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen liittyvä varhainen tuen tarve. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Lasten ja nuorten tärkein tukimuoto perusopetuksessa on toimiva yhteistyö vanhempien tai huoltajien kanssa. Tätä toteutetaan kouluympäristössä kolmella eri tasolla: koulutasolla, jolloin tarkoituksena on vahvistaa yhteisöllisyyttä ja luoda lapselle turvallinen ja terveellinen ympäristö; luokkatasolla, jolloin yhteistyön elementtejä ovat oman opettajan ja toisten vanhempien välinen vuorovaikutus sekä oppilastasolla, joka tarkoittaa hyvää ja toimivaa tiedonkulkua puolin ja toisin kodin ja koulun välillä sekä oppilaan ja hänen perheensä kuulemista eri tilanteissa. (Rimpelä ym. 2007, 40.)

Vanhempien kuulluksi tuleminen lastaan koskevista asioista on muodostunut tänä päivänä erittäin tärkeäksi elementiksi kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Perinteinen käsitys perheistä on muuttunut ja huoltajuussuhteet saattavat olla monimuotoisia. Lisäksi perheen kulttuuri, uskonto ja arvot voivat aiheuttaa tilanteita, joissa kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Vanhemmat voivat ja saavat vaikuttaa esimerkiksi opetuksen järjestämiseen, lapsen henkilökohtaisen opetussuunnitelmaan ja muihin järjestelyihin. (Rimpelä ym. 2007, 41-42.)

Vanhemmat toimivat itse oman lapsensa asiantuntijana, koska tuntevat hänet parhaiten. Vanhempien rooli koulumaailmassa onkin toimia kannustajana lapsen itsetunnolle, kasvulle ja kehitykselle. Heillä on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Koulun tehtävänä on määritellä lasten ja nuorten osaamista, välittää tietoa, kannustaa perhettä ja tukea vanhemmuutta sekä toimia ammattilaisena tilanteissa, jotka sitä vaativat. Elementit, joilla saadaan aikaiseksi laadukas, hyvä ja kokonaisvaltainen yhteistyö kodin ja koulun välille ovat molemminpuolinen kunnioittaminen, ammatillinen ote, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvoisuus, vastuunottaminen, yhteiset toimintamallit, asenteet, ihmiskäsitys sekä vastavuoroinen kommunikaatio. (Honkanen & Suomala 2009, 32-35.)

4.3 Kodin ja koulun yhteistyötä ohjaavat lait

Perusopetuslain (628/1998) 3. pykälän mukaan ”opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa”. Valtioneuvoston asetuksessa (1435/2001) sanotaan, että opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa ja jokaisen oppilaan tulee saada omien tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Myös perusopetus asetus (852/1998) velvoittaa kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Perusopetuslakia on kodin ja koulun välisen yhteistyön osalta täsmennetty vuonna 2003. Samat säädökset koskevat myös toisen asteen koulutusta. Täsmäntäminen korostaa erityisesti oppilaan huolehtimista yhteistyössä kaikilla kouluasteilla. Tällä haluttiin luoda eräänlainen jatkumo, joka alkaa kasvatuskumppanuudesta varhaiskasvatuksessa ja etenee perusopetuksessa ja jatkuu toisella asteella. (Rimpelä ym. 2007, 40-41.)

Opetussuunnitelman perusteissa (2004) kodin ja koulun yhteistyötä koskevassa luvussa korostetaan huoltajien ja koulun yhteisen kasvatusvastuun merkitystä. Koulun tehtävänä on tukea vanhempia ja heidän kasvatustehtävänsä ja vastata omalta osaltaan oppilaan kasvatuksesta koulu yhteisössä. Kodin ja koulun yhteistyön on oltava tavoitteellista ja lapsen kasvua ja kehitystä tukevaa. (Rimpelä ym. 2007, 41.)

Lastensuojelulain (417/2007) 8. pykälä, jossa veloitetaan kehittämään palveluja lasten kasvatuksen tueksi, sisältää myös tekstin, joka on sovellettavissa kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Sen mukaan kunnan, joka vastaa opetuksen järjestämisestä, on huolehdittava, että vanhempia tai huoltajia tuetaan lapsen kasvatuksessa. Lisäksi kunnan perusopetuksen järjestäjänä tulee taata, että lapset saavat tarvitsemansa tuen. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Vanhemmilla tulee olla oikeus osallistua oppilashuoltoryhmän kokouksiin silloin, kun siellä käsitellään heidän lastaan koskevia asioita (Perusopetuslaki 1352/2010). Lisäksi käsiteltäessä yksittäisen oppilaan asioita läsnä kokouksessa voivat olla ne ammattilaiset, joiden työtehtäviin oppilaan asia kuuluu. Mikäli oppilashuollon kokoonpanoon kuuluu muitakin ammattilaisia, voi huoltaja antaa kirjallisen suostumuksen heidän läsnäololleen. (Laitinen & Hallantie 2011, 16.)

5 OPPILASHUOLLON MESSUT – HANKKEEN TOTEUTUMINEN

5.1 Perustietoa hankkeesta

Tämän työn toisen luvun ajatusten pohjalta aloin pohtia, mikä olisi hyvä keino tuoda oppilashuoltoa ja siihen liittyvää tietoa esille vanhemmille. Keskustelin Pappilanmäen koulun rehtorin kanssa sekä otin asian esille oppilashuoltoryhmässä. Ajatukseni oppilashuollon messuista vanhempainilta otettiin positiivisesti vastaan. Kun olin saanut Lahden ammattikorkeakoululta luvan toteuttaa tämä sosionomiopintojeni opinnäytetyönä, alkoi asian todellinen valmistelu.

Hankkeen toimeksiantajan roolissa on Padasjoen kunnan sivistystoimi, Padasjoen yhtenäiskoulu. Padasjoen yhtenäiskouluun kuuluu kaksi koulua, 1-6-luokkalaisista oppilaista koostuva Kullasvuoren koulu ja 7-9-luokkalaisista koostuva Pappilanmäen koulu. Hanke toteutettiin Pappilanmäen koululla. Hankkeen toiminnallinen osuus eli vanhempainilta toteutettiin 24.9.2013.

Vanhempainiltaan kutsuttiin kirjeitse kaikki 7-9-luokkalaisten oppilaiden vanhemmat (LIITE 1) ja lisäksi tästä tilaisuudesta ilmoitettiin avoimena kutsuna Padasjoen paikallislehdessä, Padasjoen sanomissa. Tilaisuuteen sai siis osallistua kaikki asiasta kiinnostuneet. Lisäksi henkilökohtaisen kutsun tilaisuuteen saivat Padasjoen sivistyslautakunnan jäsenet sekä kunnan sivistystoimenjohtaja.

Alun perin oppilashuollon messujen suunnitelma oli, että toteutuspäivänä myös oppilaat olisivat tutustuneet jollakin tavalla tähän teemaan, mutta sittemmin oppilashuoltoryhmä tuli siihen tulokseen, että panostetaan nyt enemmän vanhempiin kohdistuvaan työhön. Alkuperäinen opinnäytetyöni ”Oppilashuollon messut – koulun monialainen työ tutuksi oppilaille ja vanhemmille” muuttuikin sitten tämän työn otsikon mukaiseksi.

5.2 Budjetti

Hankkeen kustannuksista vastasi Padasjoen yhtenäiskoulu, lisäksi kunnan vapaa-aikatoimi huolehti kahvitukseen liittyvistä kustannuksista. Hankkeeseen luettavina menoina voidaan pitää markkinointia, postipalveluja sekä työaika. Hankkeeseen käytettiin yhtenäiskoulun vanhempainiltoihin varattuja rahallisia resursseja.

Mikäli opettajien, oppilashuollon henkilöstön ja muiden tilaisuudessa työskennelleiden työaika ei lasketa mukaan, niin tapahtuman kokonaiskulut olivat noin 300 euroa. Tähän sisältyy lehti-ilmoitus, postituskulut sekä kahvituksen järjestäminen.

5.3 Tapahtuman kulku

Opinnäytetyöntekijänä minä vastasin tähän tilaisuuteen liittyvistä käytännön järjestelyjen suunnittelusta. Se vaati monta muistilappua, yhteydenottoa, tulostamista, kirjoittamista, sopimista ja varmistamista. Tärkeintä oli luoda itselleen ”lukujärjestys”, joka hahmotti, missä järjestyksessä asiat hoidetaan. Tämän avulla messujen suunnittelu, käytännön järjestelyt ja illan toteutus helpottui suuresti. Tapahtumapäivänä oppilashuollon henkilöstö oli järjestelyissä mukana, muun muassa messuosastojen rakentamisessa.

Etukäteen ilmoittautuneita perheitä oli 22. Näiden lisäksi paikalle saapui useita alakoulun oppilaiden vanhempia ja muita asiasta kiinnostuneita ja lopullinen osallistujamäärä panelistien lisäksi oli 60. Paikalla oli myös kuntamme sivistystoimenjohtaja ja sivistyslautakunta.

Vanhemmille suunnattu tilaisuus alkoi 24.9. klo 17.30 kahvituksella. Kahvituksen käytännössä hoiti Padasjoen kunnan koulujen vanhempainyhdistys ry. yhteistyössä kunnan vapaa-aikatoimen kanssa.

Klo 18.00 siirryttiin koulun juhlasaliin. Tilaisuus itsessään koostui kolmesta osiosta: Padasjoen yhtenäiskoulun oppilashuollon esittelystä, paneelikeskustelusta ja messuosastoista. Tilaisuus alkoi minun pitämällä tervehdyssanoilla ja jatkui rehtori Veli-Matti Kärjen pitämällä pienellä alustuksella, joka käsitteli Padasjoen yhtenäiskoulun oppilashuoltoa paikallisella tasolla (2.2). Lisäksi hän avasi

oppilashuollon käsitettä osuvalla tavalla: ”Oppilashuolto auttaa lasta tulemaan sellaiseksi, joka hän parhaimmillaan on”.

Tämän jälkeen tilaisuus jatkui paneelikeskustelulla. Panelisteina oli paikalla sivistyslautakunnan puheenjohtaja Esa Rouvila, kouluterveydenhoitaja Outi Helvilä, koulukuraattori Anne Raami, erityisopettaja Katja Iloranta, opinto-ohjaaja Jenni Singh, rehtori Veli-Matti Kärki sekä erityisnuorisotyöntekijä Pauliina Heinonen. Panelistit pitivät vuorollaan pienen esittelypuheen, jossa kertoivat omasta työstään, omasta roolistaan oppilashuollossa kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Seuraavaksi vanhemmilla ja muulla yleisöllä oli mahdollisuus esittää panelisteille kysymyksiä.

Vanhemmille lähetetyn kutsun mukana olevassa ilmoittautumislomakkeessa oli myös tilaa mahdollisille kysymyksille. Kaikki vanhemmat eivät rohkene muun yleisön edessä esittää kysymyksiä, joten heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksensä ajankohtaisista tai muista mieltä painavista asioista tätä kautta.

Etukäteen kirjoitettuja kysymyksiä tuli viisi, ja ne kaikki käsiteltiin paneelikeskustelun aikana:

1. Mikä on tilanne koulun sisäilma-asioissa?

Rehtori Veli-Matti Kärki selvitti koulun sisäilmaan liittyviä ongelmia, tehtyjä tutkimuksia ja suoritettuja toimenpiteitä.

2. Miten koulu suhtautuu oppilaiden päihteiden käyttöön kouluaikana? Mitä todellisia toimenpiteitä tehdään tai on tehty?

Rehtori Veli-Matti Kärki kertoi, että päihteet eivät näy koulupäivän aikana. Tupakointi on ainut, johon on pitänyt usein puuttua ja siitä on laadittu selkeämmät ohjeet ja säännöt sekä oppilaille että välituntivalvojille. Koululla on kuitenkin toimintaohjeet sen varalle, jos oppilas esiintyy päihtyneenä koululla. Mikäli oppilas on päihtyneenä koulussa tai hänellä on hallussaan päihdyttäviä aineita, otetaan välittömästi yhteys huoltajaan ja poliisiin.

3. Kuinka usein koulukuraattori on Padasjoella? Onko se koettu riittäväksi määräksi?

Koulukuraattori Anne Raami kertoi, että on viiden kunnan yhteisen peruspalvelukeskus Oivan koulukuraattori. Hänellä on tietyt työalueet ja Padasjoella hän on tavattavissa joka tiistai. Hän kertoi, että lisäresurssi olisi tarpeen, sillä hänellä on lähes kaikki ajat varattuina koko ajan. Hän kuitenkin lupasi, että kaikille hänen apuaan tarvitseville järjestyy aika, akuuteissa tapauksissa saman tien.

4. Millaisiin toimenpiteisiin koulu on ryhtynyt levottomien luokkien suhteen?

Rehtori Veli-Matti Kärki kertoi, että levottomissa luokissa häiriötä aiheuttavia oppilaita on pyritty tilapäisesti siirtämään toisiin tiloihin saamaan opetusta (erityisopetusluokka). Lisäksi muutaman oppilaan kohdalla on tehty poikkeuksellisia opetusjärjestelyjä luokan työrauhan turvaamiseksi. Erityisopettaja Katja Iloranta kertoi, että samanaikaisopetus voisi olla ratkaisu rauhattomiin luokkiin, mutta resurssit eivät riitä ainakaan kokopäiväiseen samanaikaisopetukseen.

5. Mikä on 9-luokkalaisten kokonaistilanne jatko-opiskeluiden suhteen?

Opinto-ohjaaja Jenni Singh kertoi uudistetusta yhteishausta ja sen vaikutuksista varsinkin nykyisten 9-luokkalaisten jatko-opintoihin. Hän piti padasjokelaisten 9-luokkalaisten mahdollisuuksia jatko-opintoihin hyvänä ja uskoo, että uudistuneen yhteishaun ja nuorisotakuun myötä kaikki peruskoulun päättäneet saavat itselleen jatkokoulutuspaikan.

Illan keskustelun aikana eräs äiti oli huolissaan nuorten ja perheiden ohjaamisesta paikasta toiseen saamatta kuitenkaan apua. Hänellä on tällaisesta tilanteesta omakohtainen kokemus muutaman vuoden takaa. Koulukuraattori Anne Raami vakuutti, että tänä päivänä ei ole mahdollista jäädä ilman apua, jos sitä haluaa. Hän omalta osaltaan lupasi tällaisissa tilanteissa järjestää aikaa apua tarvitsevalle vaikka välittömästi. Kouluterveydenhoitaja Outi Helvilä ja erityisnuorisotyöntekijä Pauliina Heinonen olivat samoilla linjoilla ja ihmettelivät, miten tällainen tilanne on voinut edes tulla eteen. Illan keskustelu oli aktiivista ja

keskittyi pääsääntöisesti olennaiseen, lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä sen edistämiseen.

Paneelikeskustelun jälkeen minä tilaisuuden juontajana kiitin yleisöä mukanaolosta ja pyysin tutustumaan pienimuotoisiin messuosastoihin, joissa oli oppilashuollon henkilöstö tavattavissa ja hyödyllistä materiaalia jaossa. Lisäksi kaikkien yläluokkien luokanvalvojat olivat omalla messuosastollaan vanhempien tavattavissa. Keskustelu jatkui vielä pienimuotoisesti näillä osastoilla. Kaiken kaikkiaan tilaisuus kesti noin kaksi tuntia.

5.4 Hankkeen tavoitteet ja tarkoitus sekä niiden toteutuminen

Tämän kehittämishankkeen tavoitteina oli avoimemman yhteistyön lisääminen kodin ja koulun välillä ja saada vanhemmille käsitys oppilashuollon toiminnasta, menetelmistä, tavoista ja henkilöistä. Lisäksi tavoitteena oli saada vanhemmat suhtautumaan myönteisemmin koulun oppilashuoltoon.

”Oppilashuollon messut – koulun monialainen työ tutuksi vanhemmille” - kehittämishankkeen tarkoituksena oli lähentää koulun henkilöstön ja oppilaiden huoltajien yhteistyötä ja luoda Pappilanmäen koulun oppilashuollolle kasvot. Tarkoituksena oli siis tuoda oppilashuolto vanhempien silmiin inhimillisempänä ja yhteistyöhaluisena organisaationa, joka haluaa edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia yhdessä perheen kanssa.

Kehittämishankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen ei ole nähtävissä heti tilaisuuden jälkeen, sillä avoimemman yhteistyön lisääminen kodin ja koulun välille vaatii muitakin toimenpiteitä. Mutta nämä oppilashuollon messut olivat hyvä aloitus ja ensimmäinen askel tavoitteen toteutumiseen. Siihen, että koko oppilashuollon henkilöstö ja luokanvalvojat olivat tilaisuudessa paikalla, suhtauduttiin vanhempien taholta positiivisesti. Varsinkin messuosastoilla käydyissä keskusteluissa vanhemmat toivat ilmi, että tilaisuus oli hyvä keino tavata koulun henkilöstöä, myös niitä, joiden kanssa ei ole usein tai lainkaan yhteydessä. Messuosastoilla keskusteltiin muun muassa opinto-ohjaajan kanssa yhteishakuun liittyvistä uudistuksista ja terveydenhoitajan kanssa nuorten terveystottumuksista. Osastoilla oli jaossa tietoa muun muassa lasten, nuorten ja

perheiden vapaa-aikapalveluista, nuorten mielenterveyspalveluista, koulun kolmiportaisesta tukijärjestelmästä (yleinen tuki, tehostettu tuki, erityinen tuki) ja Padasjoen ohjaus- ja palveluverkostosta. Pappilanmäen koulun oppilashuolto sai siis kasvot, niin kuin oli tarkoituskin.

5.5 Palaute oppilashuollon henkilöstöltä

Palautteen oppilashuollon henkilöstöltä kokosin oppilashuoltoryhmän kokouksessa 8.10.2013. Käytin puheenvuoron ja toivoin, että jokainen kertoisi näkemyksiään oppilashuollon messuista, tarpeellisuudesta ja kehittämisestä. Lisäksi halusin tietää, oliko tapahtuma hyödyllinen koulun näkökulmasta. Palautekeskustelu käytiin siis avoimena ja kirjasin ne paperille. Etukäteen mietittyjä tarkentavia kysymyksiä ei ollut, mutta lähetin jokaiselle oppilashuoltoryhmään kuuluvalla sähköpostin etukäteen, jossa pyysin miettimään palautetta tapahtumasta ja mahdollisia kehittämis ehdotuksia.

Keskustelussa nousi vahvasti esiin tapahtuman tarpeellisuus. Monille vanhemmista on oppilashuoltoryhmän mukaan epäselvää, millaisia asioita ryhmässä käsitellään ja keitä siinä on mukana. Keskustelua käytiin myös vanhempien tavoitettavuudesta, tässä järjestetyssä tilaisuudessa paikalla oli noin 60 henkilöä, mikä on noin neljäsosa padasjokelaisten 7-9-luokkalaisten oppilaiden vanhemmista. Koulujen vanhempainilloissa on ihan yleisesti ongelmana se, että vanhempia ei saada paikalle. Usein kuulee puhuttavan, että varsinkin niiden perheiden vanhemmat, jotka tarvitsevat enemmän tukea lastensa kanssa jäävät usein tulematta vanhempainiltoihin. Vähäiseen osallistujamäärään vaikutti myös se, että jo aiemmin tämän saman syksyn aikana oli jo järjestetty vanhempainilta 8- ja 9-luokkalaisten vanhemmille.

Kokonaisuutena oppilashuoltoryhmän henkilöstö piti tilaisuutta onnistuneena ja tarpeellisena ja toivoi sille jatkoa tulevina vuosina. Kehittämis ehdotuksina kirjattiin tulevien tilaisuuksien sisällön vaihtelu, ajankohdan tarkka suunnittelu päällekkäisyyksiä välttäen sekä asiantuntijavierailu tai –luento.

6 OMA ARVIO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Työskentelin itse hyvin tiiviisti tämän hankkeen ympärillä toukokuussa 2013 ja syksyllä, elokuusta tapahtumaan asti ja hieman sen jälkeenkin. Olen pitänyt ikään kuin oppimispäiväkirjaa työskennellessäni hankkeessa, kirjannut muistiin asioita, jotka on hyvä muistaa seuraavaa tapahtumaa suunnitellessa ja asioita, mitä olen kuullut, nähnyt, havainnoinut ja tuntenut.

Ensiarvoisen tärkeä kehittämiskohde on tapahtuman ajoitus. Syksy on siinä mielessä hyvä ajankohta, että silloin lukuvuosi alkaa ja mahdolliset henkilöstövaihdokset on tehty. Myös siksi lukuvuoden alku on paras vaihtoehto ajankohdasta, sillä vanhemmat saavat heti koulutyön käynnistyessä tietoonsa asioita, kuten yhteystietoja ja muuta tarpeellista, jotka ovat heidän käytössään koko lukuvuoden. Syksyyn painottuu myös muulla teemalla toteutettavat vanhempainillat - jos vanhempainiltoja on paljon peräkkäin, vanhemmat eivät vaivaudu tulemaan kaikkiin. Tämän vuoksi on syytä miettiä ensi kertaa ajatellen, voisiko joitain teemoja mahdollisesti yhdistää tähän oppilashuollon tapahtumaan.

Lisäksi hyvä ajatus tapahtuman kehittämiseksi, josta myös oppilashuoltoryhmän palautekeskustelussa puhuttiin, on asiantuntijavierailun yhdistäminen tähän tapahtumaan. Nimekkäämpi henkilö, joka kertoisi kiinnostavasta, ajankohtaisesta aiheesta kiinnostavalla tavalla toisi varmasti yleisöä lisää ja virkistäisi keskustelua. Itselläni kävi mielessä Raisa Cacciatore, Tommy Hellsten ja Jari Sinkkonen. Olen ollut kuulemassa kaikkia näitä ja olen vakuuttunut, että he toisivat suuresti lisäarvoa tapahtumaan. Mikäli kustannukset tulevat liian kalliiksi, on täällä pienellä paikkakunnalla mahdollista saada tilaisuuteen taloudellinen tukija. Meillä on monta hyvää yhteistyökumppania, jotka arvostavat lasten ja nuorten kanssa tehtävää työtä ja ovat varmasti kiinnostuneita avustamaan taloudellisesti tällaista tapahtumaa. Joinain vuosina voi toki olla vähemmän kuuluisampikin luennoitsija, jos aihe on riittävän kiinnostava.

Myös messutapahtuman sisältö voi muuttua. Ei joka kerta tarvita välttämättä paneelikeskustelua, vaan tapahtuman kulku voi rakentua toisellakin tavalla. Itse ajattelin, että voisi olla mielenkiintoista järjestää kuviteltu oppilashuoltoryhmän kokous, joka vastaisi todellista kokousta ja sen kulkua. Sen avulla vanhemmille

voisi hahmottua paremmin, mitä asioita oppilashuoltoryhmä käsittelee, miten he toimivat ja jakavat tehtäviä ja millainen rooli kenelläkin on. Erityisesti tällaisessa kuvitellussa kokouksessa voisi tuoda esiin näitä Pappilanmäen koululla käytettyjä luokkakohtaisia kokouksia, jolloin kaikista oppilaista puhutaan jollakin tasolla. Tällainen ”ohjelmanumero” on vaan suunniteltava huolella ja sitä valmistellessa on muistettava salassapitoasiat.

Vaikka tällä kertaa oppilaat jäivät pois tästä toteutuksesta, niin jatkossa olisin kyllä valmis kehittämään tapahtumaa niin, että oppilaatkin voisivat olla osallisina. Alun perin, tapahtumasuunnittelun alkuvaiheilla, oli tarkoitus, että oppilaat tutustuisivat pienimuotoisiin messuosastoihin ja etsisivät vastauksia kysymyksiin, jotka he olisivat etukäteen saaneet. Oppilashuoltoryhmässä kuitenkin päätettiin, että kohdistetaan tämä nyt vain vanhempiin. Mietin, voisivatko oppilaat jatkossa olla iltatapahtumassa yleisönä? Voisivatko he osallistua esimerkiksi paneelikeskusteluun?

Oma työskentelyni hankkeessa oli innostunutta ja tiivistä. Oppilashuolto aiheena kiinnostaa minua valtavasti ja tulevaisuudessa haluaisin työskennellä nuorten arjessa kouluympäristössä. Myös siksi työskentely tämän ympärillä oli mielenkiintoista ja antoisaa.

Lukemalla aiheeseen liittyvää teoriaa ja yhdistämällä lukemaani käytäntöön ja käytännön esimerkkeihin antoi minulle paljon. Opin ymmärtämään, miten helppoa ja loogista loppujen lopuksi on teorian ja käytännön yhteensovittaminen. Monet asiat voivat tuntua vaikeilta lukea, mutta on aivan luonnollista toteuttaa. Monesti kävi niin, että kun olin jo tehnyt jotakin konkreettista, ymmärsin vasta jälkeenkäpäin, että tällä tarkoitettiin juuri sitä asiaa, mitä olin aiemmin lukenut.

Tällainen toiminnallinen opinnäytetyö edesauttaa omaa oppimista. Tietoperustan etsiminen ja löytäminen omaan työhön on mielenkiintoista ja antaa uusia näkökulmia. Se antaa myös aiheita oman työn tutkimiselle ja pohdinnalle. Sen myötä tulee ajateltua, voisiko jotain tehdä toisin. Ja jos voi, niin pitääkö tehdä toisin vai onko aiempi malli parempi. Oman työn teoreettinen puoli tulee esiin monina oivalluksina. Esimerkiksi nuoren psyykkinen hyvinvointi tarkoittaa paljon muutakin kuin mielenterveyteen liittyviä asioita. Nuoren sosiaalinen hyvinvointi

ja siihen liittyvä tutkimus kasvuyhteisöistä antoivat minulle uuden näkökulman nuoren kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista. Tutkimus kuvasi hyvin ”sosiaalista kerrostumaa”, nuoren elämää yksilönä yhteiskunnassa. Myös kuvaus yksilötasosta ja instituutiotasosta toivat hyvin esiin sen, että varsinkin nuoren kanssa työskennellessä on aina kyse monen asian summasta.

7 LOPUKSI

Työskentely nuorten ja heidän perheittensä parissa on haastavaa mutta antoisaa. Jokainen työpäivä heidän kanssaan on erilainen ja se varmasti nuorison parissa työskenteleviä viehättääkin. Olen itse työskennellyt 16 vuoden ajan nuorten parissa, enkä vielä ole kertaakaan tuntenut kyllästymistä työhöni. Innostun uusista asioista ja koen olevani myös innostava sekä nuoria että työyhteisöni jäseniä kohtaan. Työ vaatii luovuutta ja uuden oppimista, jatkuvaa kehittymistä ja kehittämistä. Nuorison parissa työskentelevän tärkeimpiä elementtejä onkin kyky muuttua maailman mukana ja sopeutua uusiin asioihin.

Edellä mainittu kuvaus nuorisotyöstä sopii myös kouluympäristöön ja oppilastyöhön. Nuorten maailma on hektistä ja vaihtelevaa myös koulussa ja aikuisten on pystyttävä vastaamaan myös näihin haasteisiin olemalla ”ajan hermolla”.

Oppilashuollon messut oli erinomainen näytös siitä, miten yhteistyössä ammattilaisten kanssa pystymme vastaamaan nuorten ja heidän perheidensä kanssa tehtävän työn haasteisiin, yhdessä. Koulun monialainen työ on rikkaus, joka ulottuu koulutyön lisäksi koteihin, perheisiin ja vapaa-aikaan. Tämän halusimme tuoda tapahtumassa esille, jotta vanhemmat osaisivat hyödyntää tämän omassa kasvatustyössään eikä heidän tarvitsisi kokea sitä uhkana. Niin kuin dialogisuuteen perehtynyt Kaarina Mönkkönen (2007) kuvaa, etsitään se yhteinen tie, jota pitkin kuljetaan. Kuunnellaan, luotetaan, kunnioitetaan ja keskustellaan.

Tämän opinnäyteyöni perimmäinen idea lähti omasta kiinnostuksestani kouluympäristössä tehtävää nuorisotyötä kohtaan. Haaveenani on näiden opintojen päättymisen myötä saada tehdä entistä enemmän työtä nuorten koulupäivässä. Haluan tehdä työtä, jossa persoonallisuus korostuu. Koen olevani nuorten parissa hyvä juuri tämän ominaisuuteni myötä, nuorten kohtaamisessa omana itsenäni mutta ammattilaisena. Myös Pirkko Sipilä-Lähdekorpi (2004) kertoo tutkimuksessaan koulukuraattorin työstä yläkoululla. Jo tutkimuksensa nimi ”Hirveesti tekijänsä näköistä” kertoo, että työ on inhimillistä, ihmiseltä ihmiselle.

Lopuksi haluan kiittää Padasjoen kuntaa, sivistystoimea, joka mahdollisti hankkeen toteutumisen. Kiitos esimiehelleni, sivistystoimenjohtaja Juha Leppialholle, joka antoi minulle mahdollisuuden yhdistää työelämäni ja opiskeluni ja joka suhtautui tähän koulu- ja nuorisotyön yhteistyöhön erittäin kannustavasti ja joustavasti. Suuri kiitos myös Padasjoen Yhtenäiskoulun rehtorille, Veli-Matti Kärjelle, joka suhtautui positiivisesti ajatukseeni suunnitella tällainen oppilashuollollinen tapahtuma opinnäytetyönäni ja joka antoi minulle vapaat kädet tilaisuuden suunnitteluun, mutta toimi kuitenkin koko hankkeen ajan suurena tukena ja apuna eikä suhtautunut kielteisesti ajatuksiini missään vaiheessa. Hänen avullaan olemme saaneet rakennettua hyvän ja hienon yhteistyökuvion koulun ja nuorisotyön välille. Lisäksi kohdistan kiitokseni myös koko Pappilanmäen koulun oppilashuoltoryhmälle, joka lähti innostuneena hankkeeseen mukaan ja antoi ajatuksia ja ideoita tähän tapahtumaan sekä kehittämis ehdotuksia ja rakentavaa palautetta jatkoa ajatellen. Tämä yhteistyö on sitä, mitä monialainen työ parhaimmillaan on: ennakkoluulotonta, haasteisiin tarttuvaa, pysyvää, uudistuvaa ja jatkuvaa, yhteisellä ymmärryksellä. Eikä pidä jättää väheksymättä työparini, Sami Lindqvistin osuutta tapahtuman sujuvuuteen: sillä välillä, kun itse olin syvällä tämän kehittämissankkeen syövereissä, hän hoiti sen varsinaisen työn omalla työpaikallani. Kiitos siitäkin.

LÄHTEET

- Alatupa, S., Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L. & Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Sitran raportteja. Edita Prima. Helsinki.
- Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto.
- Erkko, A-M. 2010. Hyvinvoivan koulun puolesta. Opettajien käsityksiä koulun merkityksestä hyvinvoinnin edistäjänä. Pro Gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Hannukkala, M. & Salonen, K. 2008. Hyvän mielen koulu – Mielenterveys lapsuuden ja nuoruuden voimaksi. Suomen Mielenterveysseura.
- Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja. Unigrafia. Helsinki.
- Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Tammi. Keuruu.
- Kekkonen, M. 2012. Moniammatillinen kasvatuskumppanuus. Saatavissa: http://www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedostot/Moniammatillinen_kasvatuskumppanuus_2009_Final.pdf
- KiVa Koulu-ohjelma. 2011. Saatavissa: <http://www.kivakoulu.fi/>
- Konu, A. & Gråsten-Salonen, H. 2004. Koulumiete-projekti – koululaisten mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistäminen Pirkanmaalla. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja.
- Kujala, K. 2007. Vanhempien yhteistyöhalukkuus oppilaan ongelmien ratkaisussa oppilashuollon näkökulmasta. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen Yliopisto.
- Kärki, V-M. Haastattelu 29.10.2013
- Lahden nuorisopalvelut. 2008. Duuri-projekti. Loppuraportti. Saatavissa: <http://www.lahti.fi/www/bulletin.nsf/9448b3047ee76304c2256c5a001fb524/2018ace95b31bfbc225738e004ae3f2?OpenDocument>

Lahtinen, M. 2013. Lausuntopyyntö. Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja siihen liittyvien lakien muuttamiseksi. Saatavissa: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/lausunnot/2013/20130125oppilashuolto/oppilashuoltolausunto.pdf>

Laitinen, K. & Hallantie, M. 2011. Huomisen hyvinvointia – Kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Opetushallitus. Vammala.

Lapsiasiavaltuutettu. 2013. Turvallinen oppimisympäristö. Saatavissa: <http://www.lapsiasia.fi/turvallinen-oppimisymparisto>

Lastensuojelulaki 417/2007.

Luoto, Janina. 2011. Dialoginen ja moniammatillinen perhetyö. Paraisten perhekeskuksen työntekijöiden näkemyksiä moniammatillisesta yhteistyöstä. Proseminaari. Turun Yliopisto.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Edita Prima Oy. Helsinki.

Nuorisolaki 693/2010.

Opetushallitus 2012. Oppilas- ja opiskelijahuollon opas. Saatavissa: http://www.oph.fi/oppilashuollon_opas/saadokset/nuorisolaki

Opetusministeriö. 2013. Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädännön uudistus. Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 30.11.2012. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/oppilas_ja_opiskelijahuolto/index.html

Padasjoen Yhtenäiskoulu. Pappilanmäki. Lukuvuositedote 2013-2014.

Perusopetuslaki 628/1998.

Piippo-Näätänen, K. 2012. Esi- ja alkuopetuksen nivelvaihe – vanhempien kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä erityisen tuen tilanteissa. Pro Gradututkielma. Lapin Yliopisto.

Rimpelä, M., Rigoff, A-M., Kuusela, J., Peltola H. 2007. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa – Peruseräraportti kyselystä 7.-9.-vuosiluokkien kouluille. Opetushallitus ja Stakes. Vammala.

Sipilä-Lähdekorpi, S. 2004. Hirveesti tekijänsä näköistä. Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Finlectura oy. Tampere.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Kouluterveydenhuolto. Saatavissa: http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/terveyspalvelut/kouluterveydenhuolto

Suomalainen lääkäriseura Duodecim. 2010. Suomen akatemia. Nuorten hyvin- ja pahoinvointi. Vammalan kirjapaino Oy. Vammala.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Kasvun kumppanit, lasten hyvinvointia vahvistamassa. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten suun terveydenhuollosta 338/2011.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Unicef. Saatavissa: http://www.unicefkauppa.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus

Vismanen, E. 2011. Oppilashuolto Helsingissä. Odotukset, toiveet ja arjen todellisuus. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Wallenius, L. 2004. Psykososiaaliset palvelut ja moniammatillinen yhteistyö – kohti toimivaa palvelukokonaisuutta. Pro Gradu-tutkielma. Turun Yliopisto.

Ylikoski, U. 2013. ”Vedettäis yhtä köyhtä” - kodin ja koulun yhteistyö oppilashuollossa. Pro Gradu-tutkielma. Lapin Yliopisto.

Åfelt, M. 2011. Moniammatillinen oppilashuolto opettajan työn tukena. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

LIITTEET

Kutsu vanhemmille

KUTSU VANHEMPAINILTAAN 24.9.2013

Pappilanmäen koulun oppilashuoltoryhmä järjestää ”Oppilashuollon messut – koulun monialainen työ tutuksi vanhemmille” –illan, jonka tarkoituksena on tuoda esille oppilashuollon toimintaa ja siihen liittyviä tapoja ja menetelmiä sekä myös esitellä Pappilanmäen koulun oppilashuollossa työskenteleviä henkilöitä.

Illan ohjelmassa on paneelikeskustelu, jossa voidaan keskustella oppilashuoltoon liittyvistä asioista sekä muistakin nuorten hyvinvointiin liittyvistä asioista.

Paneelikeskusteluun ovat lupautuneet mukaan ainakin rehtori Veli-Matti Kärki, opinto-ohjaaja Jenni Singh, kouluterveydenhoitaja Outi Helvilä, koulukuraattori Anne Raami, erityisopettaja Katja Iloranta sekä sivistyslautakunnan puheenjohtaja Esa Rouvila. Tilaisuuden juontaa Pauliina Heinonen, joka on suunnitellut tämän tapahtuman sosionomiopintojensa opinnäytetyönä.

Paneelikeskustelun aiheiden toivotaan nousevan yleisöstä tulevien kysymysten pohjalta. Kutsun mukana on mahdollisuus palauttaa nimettömänä kysymyksiä ja keskustelunaiheita, joita toivoo panelistien käsittelevän. Toivomme siis teiltä kysymyksiä mahdollisesti jo etukäteen, joita haluaisitte tilaisuudessa käsiteltävän! Keskustelun jälkeen oppilashuollon henkilöstö ja luokanvalvojat ovat vanhempien tavattavissa pienimuotoisilla ”messuosastoilla”, joissa on jaossa myös hyödyllistä materiaalia.

Ohessa vanhempainillan ilmoittautumislomake kahvituksen järjestämistä varten sekä vapaamuotoisten kysymysten / toivottujen keskustelunaiheiden palautuslomake.

Tilaisuus alkaa klo 17.30 kahvitarjoilulla ja paneelikeskustelu alkaa klo 18.00.

TERVETULOA!

Yhteistyöterveisin,

Veli-Matti Kärki
rehtori

Pauliina Heinonen
vapaa-aikavastaava, erityisnuorisotyö

OSALLISTUMINEN VANHEMPAINILTAAN

Palautus luokanvalvojalle 20.9.2013 mennessä.

Oppilaan nimi ja luokka

Vanhempainiltaan saapuu meiltä _____ henkilöä

Valitettavasti olemme estyneitä saapumaan _____

Huoltajan allekirjoitus

leikkaa tästä >-----

KYSYMYKSIÄ / KESKUSTELUN AIHEITA PANEELIIN

OSALLISTUVILLE KESKUSTELIJOILLE (palautetaan luokanvalvojille)

